

31 DE GENER DE 1883.

L'ARRIBADA DEL FERROCARRIL A VALLS,  
A TRAVÉS DE LA PREMSA DE BARCELONA

*per Josep Martí i Baiget*

Voler reconstruir el trencaclosques configurat per l'activitat vital d'unes hores en un dia qualsevol, en un indret no determinat, és un propòsit que, molt probablement, esdevingui, a la pràctica, quasi bé impossible. Ara bé, quan la jornada és important, pels fets que s'hi han succeït, quan aquests han conformat una realitat històrica, quan, a més, han estat el detonant d'un més que possible canvi socio-econòmic i en les relacions quotidianes d'una ciutat i de tota una comarca, de segur que són, o han estat –com en el cas que ens ocupa–, motiu suficient per constituir el que s'ha convingut a denominar notícia de primera plana a la premsa diària i/o periòdica. I han estat motiu de notícia, no per les conseqüències reals, que des d'una perspectiva històrica podem comprovar, sino per l'esperança que tot un poble pot disposar en uns fets concrets que han estat contemplats, i que s'han volgut contemplar, com la solució a tots els problemes d'un determinat moment històric.

El dia 31 de gener de 1883, Valls veié tancar un procés, que havia començat molts anys abans: s'inaugurava oficialment el tram que donava per acabat el ferrocarril Valls-Vilanova-Barcelona. La importància del fet tingué una especial ressonància a la premsa de la capital del Principat, les cròniques de la qual s'erigeixen, per tant, en una de les principals fonts d'informació de primera mà, per tal de poder reconstruir, les, aproximadament, tretze hores de celebració, des que sortí el tren oficial de l'estació provisional de Barcelona, a tres quarts de nou del matí d'aquell dia 31 de gener, fins que hi retornà, cap a les deu de la nit del mateix dia.

La inauguració del «tros de ferro-carril de Calafell á Valls», significava la culminació d'una vella i desitjada aspiració val·lenca. La unió de Valls amb Barcelona per mitjà del ferrocarril, podia representar, almenys l'esperança hi era, el retrobament de la nostra ciutat, amb un mercat que havia minvat progressivament arran de la construcció de distintes línies de ferrocarril, i molt particularment, per l'obertura al trànsit de la línia que uniria Tarragona amb Lleida passant per Reus i Montblanc, i que

aïllaria completament Valls del transport ferroviari. I no solament ens referim al mercat agrícola i ramader, sinó també al comerç de derivats que afecten directament el món industrial d'una forma especialment greu. Deixarem aquí constància d'una xifra important, que fa esborronar contemplada des d'un prisma actual, si tenim en compte que Valls era, en aquells moments, una vila eminentment agrícola: «En seguida compareció ante el Ayuntamiento la comision de trabajadores, que se había referido el Señor Presidente y obtenida su venia, manifestó á la Corporacion Municipal en terminos muy vivos que por falta de trabajo se hallan sumidos en la mayor miseria la casi totalidad de los obreros de esta villa, *en numero de tres o cuatro mil*, por lo que se veian en el caso de suplicar al Ayuntamiento que por los medios que estan á su alcance que se habran en esta villa ó en su termino municipal, trabajos públicos para alivio de tantas necesidades». <sup>(1)</sup> Estan per estudiar les conseqüències econòmiques reals, en què Valls desembocaria a partir que la línia entrés en servei comercial. Aquest tema no és, però, el motiu del present treball. El que si que intentarem, és reconstruir l'anècdota (?) històrica que possibilita un tipus o altre de desenvolupament per a Valls, ja des d'uns anys abans que s'inaugurés la línia fèrria.

Des de principis de la dècada dels cinquanta (1852), en que s'aprovà la concessió d'un ferrocarril que havia de passar per Valls —ens referim al traçat de Reus a Valls i Martorell—, una munió de projectes de ferrocarrils que passaven per la nostra ciutat veieren la llum. Tots aquests intents farien possible el naixement i posterior desenvolupament, d'una esperança col·lectiva, que a poc a poc s'aniria frustrant inevitablement. «La pugna amb Tarragona i principalment amb Reus mantingué viva la oposició tradicional entre les ciutats dites i generalment fou nostra ciutat (Valls) la que en sofri més greus conseqüències produint moments de vertader aclaparament col·lectiu». <sup>(2)</sup> Haurien de passar més de trenta anys, per tal que Valls veiés que el tren tenia parada a les seves portes.

Després del fracàs que, l'un darrera l'altre, anaren tenint els projectes al·ludits, a la fi, el dia 1 de gener de 1877, s'aprovava la llei que autoritzava a Francesc Gumà i Ferran la construcció d'un ferrocarril, sense la participació econòmica de l'Estat, que «sortint de Valls i passant per Vilanova i la Geltrú, arribés a Barcelona; la concessió definitiva li fou atorgada el 12 del mateix mes i any». <sup>(3)</sup> No cal dir que la nova es rebé, a Valls, amb entusiasme i satisfacció. Oficialment, el Municipi s'assabentà de la presentació del projecte el dia 9 de desembre de 1876, i així podem llegir a l'acta municipal d'aquell dia que «Leidas las cartas de los Diputados á Cortes D. Mariano Pons y D. Joaquin Valentí de primero y siete de este mes respectivamente anunciando que se ha presentado al Congreso una proposicion de Ley en la que se autoriza á D. Fran<sup>co</sup> Gomá (*sic*) para construir un ferro-carril que partiendo de esta villa termine en Barcelona pasando por Villanueva el Ayuntamiento acuerda quedar enterado con satisfaccion, que se conteste á dichos Señores y se escriba á los demas firmantes de la proposicion D. Alberto de Quintana, D. Manuel Alonso Martinez, D. Emilio Castelar D. Victor Balaguer y D. Antonio Castell de Pons manifestandoles el agradecimiento que esta poblacion les tiene por haber presentado el proyecto, que igualmente se escriba al Senador D. Jose M.<sup>a</sup> Bremon y al Diputado D. Jose Batlle encargandoles que apoyen el proyecto con sus votos e influencia, y que se oficie al Ayuntamiento Villanueva invitandole á que gestione en el propio sentido. Para que entienda de este asunto se nombra una Comision compuesta de los concejales D. Juan Valls, teniente de alcalde, D. Juan Vives, y D. Joaquim Homs y de los vecinos de esta D. Rafael Castelltort y Martí, D. Ramon Castellet Samsó, D. Francisco Riba, facultandoles para que amplien la Comision con las personas que les parezcan mas apropiado». <sup>(4)</sup>

El dia 28 de juny de 1878 es fundava la Companyia de Ferrocarrils de Valls a Vilanova i Barcelona, de la qual en nomenaren Director-Gerent el mateix Francesc Gumà. La Junta de Govern de la companyia notificà a l'Ajuntament de Valls de la constitució, alhora que el feia sabedor que les obres s'inaugurarien el dia 10 de juliol<sup>(5)</sup>. «El 10 d'octubre de 1878 sortiren a subhasta les obres a les Costes de Garraf i, per reial ordre del 22 d'octubre del mateix any, fou aprovat el traspàs de la concessió de la línia que el senyor Gumà cedia a la companyia esmentada». <sup>(6)</sup>

Un dels problemes que quedava per resoldre a Valls, era la unió de la ciutat –aleshores vila–, amb l'estació del ferrocarril. Fins aquell moment, el casc urbà havia crescut vers la carretera de Tarragona, que era la principal via de comunicació. El juny de 1879 l'Ajuntament aprovava la proposta d'obrir «una calle ó paseo de 24 metros de anchura que partiendo del camino dicho del *Vila (sic)* cerca de la plaza del Cuartel vaya á terminar en el punto donde debe emplazarse la estación del ferrocarril...», a petició d'en Francesc Gumà, en qualitat de Gerent de la Companyia dels Ferrocarrils.<sup>(7)</sup> Aquest projecte inicial es modificà tres dies més tard, com a conseqüència de les observacions fetes per en Cels Xauradó, enginyer en cap de la Companyia, en el sentit de fer arribar el passeig fins a l'actual plaça de Sant Francesc, enllaçant així amb la carretera del Vendrell: «... el Sr. President manifestó que el Sôr Xauradó le había indicado que sería muy conveniente que la nueva vía que unirá esta villa con el lugar donde habrá de emplazarse la estación del Ferro-carril, partiese de la carretera de Vendrell, junto á la Iglesia de S. Francisco en vez de partir del punto del camino del *Vila (sic)* de donde se había proyectado, para convencerse de lo cual se trasladó junto con varios Sres Concejales con el Maestro de Obras Municipal y otros facultativos con el Sôr Xauradó y alguno de los propietarios interesados en el proyecto anterior, al terreno en que había de construirse la obra si prevalece el nuevo proyecto, (...) acordó obligarse á autorizarla y á recibirla cuando esté terminada comprometiéndose á su conservacion asi como á dotarla de arbolado y de alumbrado á medida que se vaya urbanizando el terreno en que estará abierta ó cuando esté construida la estacion y en explotacion el ferro-carril...» <sup>(8)</sup>. Les obres de l'actual Passeig de l'Estació s'inauguraren amb gran cerimònia, amb la presència d'en Francesc Gumà i autoritats provincials, a les quatre de la tarda del dia de Sant Joan de 1879 <sup>(9)</sup>, però no avançaren com era de desitjar, per causa de la desavinença econòmica entre els propietaris dels terrenys, que necessàriament havia de travessar, i la Companyia dels Ferrocarrils. Fou com a conseqüència dels problemes ocasionats per l'atur –ja esmentat abans– que afectava la vila, que el tema del passeig es tornà a revifar. A la mateixa Acta Municipal del dia 1 de febrer de 1880, i com a conseqüència d'aquella petició feta pels treballadors, hi queda constància de l'aprovació d'una Comissió de creació immediata, que s'encarregaria d'anar a Barcelona a parlar amb el Director-Gerent de la Companyia dels Ferrocarrils per sol·licitar-li «que se amplien los trabajos de dicha obra en este término municipal, y se continuen los de la via pública ó paseo en construccion que unirá la estacion con la villa, á fin de ver si por alguno de estos medios podrá facilitarse trabajo á los obreros que carecen de el...», i que donà com a resultat, l'endegament, pel camí de les bones intencions, de les converses entre la Companyia dels Ferrocarrils i els propietaris dels terrenys, amb la finalitat d'arribar a un acord que fos acceptat per totes dues parts. La realitat és prou evident encara avui; el passeig mai no arribà a l'església de Sant Francesc, i el sector que es començà no s'urbanitzà definitivament fins el 1906, quan era alcalde Indaleci Castells <sup>(10)</sup>.

No ens deturarem gaire més, a detallar els fets anteriors a l'arribada del ferroca-

rril a la nostra ciutat. Hem cregut que calia, no obstant això, fer esment d'aquestes dades, per tal de posar en situació al possible lector, i no entrar de cop i volta en una jornada memorable, que potser es pugui mostrar sorprenent, cas que es desconeguin les circumstàncies en què s'havia desenvolupat el projecte del ferrocarril.

La inauguració de la via fèrria, fins a Vilanova i la Geltrú, es produïa el dia 29 de desembre de 1881, set mesos després de la data projectada –maig de 1881<sup>(11)</sup>. En relació amb aquest fet volem fer esment d'una notícia, que podem titllar de curiosa i marginal al tema que ens ocupa. Es tracta d'una gasetilla publicada al diari «La Renaixensa», pocs dies abans de la inauguració: «...Nostre alcalde (de Vilanova) no sols no estima aquelles manifestacions tant catalanas dels Xiquets de Valls y aquells alegres cants de gralla, sino que priva d'aquest goig als que, com jo, tant s'hi entussiasman. Decididament no ha volgut otorgar permís a ningú, donant per argument que vindran molts *madrilenyos* iditxosos! y que no hi ha d'haver *castells*, ni *sardanas* ni manifestacions d'aquesta mena...», durant els actes de l'arribada del ferrocarril de Barcelona a Vilanova<sup>(12)</sup>. Malgrat tot, a *Món Casteller*, podem llegir que, a Vilanova, hi actuaren totes dues colles de Valls.<sup>(13)</sup>

Just un any després –el 29 de desembre de 1882–, feia la seva arribada a Valls la primera locomotora. Bonaventura Rey ho relata d'aquesta manera: «Lo dia 29 de Deseembre de 1882 ala una y 8 minuts del michdia variba la Maquina y un cocha de primera en Sr. Juma y varios seños y varen ficadins a lastacio. La Maquina era lo Cuatra de Juriol»<sup>(14)</sup>. Cal que destaquem aquest fet per dues raons prou importants; l'una pel que representava en si mateix per a tots els vallencs. Només cal veure l'atenció que dedicà Bonaventura Rey a aquestes dues dates –29 de desembre de 1882, i 31 de gener de 1883–, encara que no creiem que aquestes notes de dietari siguin un reflex objectiu de la importància de l'esdeveniment, sí però que deixen constància de l'estat d'ànim de la població, que havia hagut de contemplar com la vinguda del ferrocarril, prevista inicialment per al mes de gener de 1882<sup>(15)</sup>, s'anava ajornant, i que durant els darrers dies fou objecte de diversos ajornaments. És en aquest sentit, que llegim a les actes municipals per dues vegades, «...que se supone tendrá lugar en veinte y nueve de Diciembre próximo...»<sup>(16)</sup>. I a la portada de la publicació commemorativa «Valls-Vilanova-Barcelona», 25 *Janer 1883*, per causa que l'ajornament –l'últim!–, de darrera hora, impedié la confecció d'un altre gravat, per substituir el que publicà de Bonaventura Casas.

L'altra raó per la que cal destacar l'arribada de la primera locomotora, és la que consta a l'acta municipal d'aquell mateix dia: «En la Villa de Valls a veinte y nueve de Diciembre de mil ochocientos ochenta y dos. A las cinco de la tarde se reunió en las Casas Consistoriales, el Ayuntamiento en sesion extraordinaria previa y especialmente convocada con espresion del asunto que debia tratarse; (...), abrió la sesion el Señor Alcalde Constitucional Presidente Don José Dilla, manifestando que al recibir la noticia de que en el mismo dia había de llegar á esta poblacion como llegó en efecto por primera vez la locomotora del Ferro-carril que en breve había de unirla á la Capital del Principado; de acuerdo con algunas indicaciones que le hicieron varios Señores Concejales, se habia apresurado á convocar el Ayuntamiento para someter á su examen y resolucion la conveniencia de conmemorar un hecho tan notable y de tributar un testimonio de gratitud y afecto, al concesionario de aquella obra, y actual Director Gerente de la compañía de la misma, Don Francisco Gumá Ferrán, á quien se debe en primer término su realizacion; lo que le habia parecido oportuno que se resolviera en el mismo dia para perpetuar así la memoria de la fecha de aquel suceso, desde el cual en realidad debia considerarse dotada esta villa de via ferrea, por lo

que reviste la importancia de uno de los mas trascendentales acontecimientos de la historia de la localidad. Abierta discusion sobre el objeto propuesto por el Señor Presidente, el Ayuntamiento, atendiendo á las precedentes consideraciones asi como á que la espresada via ferrea es actualment la obra que mayor impulso ha de comunicar al desarrollo de los intereses materiales y morales de la poblacion, por cuyo motivo su iniciador y concesionario á la vez que principal autor Don Francisco Gumá se ha hecho acreedor á la mayor estimacion y agradecimiento de la misma; e interpretando fielmente los sentimientos y deseos del vecindario, de los cuales á su vez se manifestó plenamente poseido: acordó por unanimidad nombrar hijo adoptivo de la presente villa, á Don Francisco Gumá Ferrán, como testimonio de su mas alto aprecio, gratitud y consideracion hacia el mismo, y que se le hiciera saber este acuerdo, entregándole una placa de plata labrada, con la inscripcion siguiente: *El Ayuntamiento de la villa de Valls en sesion estraordinaria de veinte y nueve del mes de Diciembre de mil ochocientos ochenta y dos, acordó nombrar hijo adoptivo á Don Francisco Gumá Ferrán, en prueba de gratitud, por haber realizado el Ferro-carril de Valls á Villanueva y Barcelona.* Y no habiendo otros asuntos de que tratar, se levantó la sesion». <sup>(17)</sup>

Ha arribat, doncs, el moment de narrar els esdeveniments que se succeïren durant el dia 31 de gener de 1883. «No es cosa de passar en silenci lo fet de la inauguració del carril de Valls. Los vehins de aquesta important població catalana, fins ara vila y de quinze dies ensá ciutat, somniavan feya molts anys aquesta mellora, havian tingut molts cops esperansa de lograrla, pero sempre lo seu desitx se quedava sens satisfer; al cap-de-vall han vist arribar á ses portes la locomotora y s'han pogut felicitar de que una via férrea 'ls pose en comunicació ab la capital de Catalunya, de la que fins ara havian estat més apartats de lo que mereixia la importancia de la rica y culta població de Valls». <sup>(18)</sup>

La premsa no silencià l'esdeveniment ocorregut aquell dia a la capital de l'Alt Camp, com palesen les múltiples cròniques i gasetilles publicades, i que expliquen la jornada inaugural. Malgrat tot, abans d'entrar de ple en les cròniques periodístiques, citarem, per darrera vegada, el manuscrit de Bonaventura Rey: «1883. Lo dia 31 de Gene y 1 de febre verem fe la negurasio del Caril de Valls a Barselona y lo dia 31 a la una del michdia va riba lo tren eufesial en sinq cochas de pasaijes y dos de transports y varios seños con la viuda Samá y lo S. Guma y Domago (*sic*) Sanrroma y varios». <sup>(19)</sup>

«Estavan per caure 'ls tres quarts de nou del mati d'avuy, quan...» <sup>(20)</sup>, «Esta mañana, á las ocho y quince minutos (meridiano de Madrid), ha salido el tren...» <sup>(21)</sup>, «...A las ocho y diez y seis minutos de la mañana, meridiano de Madrid —puntualidad muy digna de aplauso— partia de la estacion provisional...» <sup>(22)</sup>, «A las nueve menos cuarto de la mañana salia de esta capital el tren...» <sup>(23)</sup>, «A tres quarts de nou del mati, entre nuvol y seré, mitja figa y mitj rahim, arrencava 'l tren oficial de l'estació de Barcelona». <sup>(24)</sup> La unanimitat a establir l'hora de sortida del tren des de Barcelona, és pràcticament total <sup>(25)</sup>, en evident contrast en assenyalar l'hora d'arribada a Valls; «A las doce y media llegó el tren oficial á la estacion de Valls» <sup>(26)</sup>, «Seria la una de la tarde quan arribavam á Valls» <sup>(27)</sup>, «A la una de la tarde estiguerem á la vista de Valls» <sup>(28)</sup>, «Arrivarem al terme del viatge á quarts de dugas per los paros que tingué de fer lo tren a cada estació» <sup>(29)</sup>. Com podem veure, malgrat que tots els corresponsals sortissin a la mateixa hora i tren de Barcelona, feren l'entrada a Valls amb mitja hora de diferència l'un de l'altre, i entre el primer i el darrer va passar al voltant d'una hora. Durant les aproximadament quatre hores que tardà el

tren fins arribar a Valls, els vallencs havien anat acabant els preparatius de la inauguració.

La flamant ciutat naixia al nou dia totalment engalanada, i nombrosos edificis, públics i privats, quedaven a l'espera de poder encendre les il·luminacions que mereixia l'excepcional esdeveniment –per primera vegada amb llum de gas? L'Ajuntament havia aprovat un pressupost extraordinari de sis mil pessetes, per tal d'afrontar les despeses que ocasionaria la celebració de l'arribada del ferrocarril <sup>(30)</sup>, i tres mesos abans havia acordat el nomenament d'una comissió formada per alguns dels regidors, que s'encarregaria de proposar el projecte de les festes a la Corporació Municipal <sup>(31)</sup>. Aquest projecte és presentat a l'aprovació del Municipi el dia 17 de gener de 1883. L'acta en qüestió només recull que «...con cargo al presupuesto especial formado con dicho objeto, se levante un arco de triunfo y se dé un banquete á la Junta del ferrocarril, y se reparta una limosna á los pobres, todo bajo la inmediata inspección y vigilancia de dicha Comision» <sup>(32)</sup>. Com veurem més endavant, a aquest banquet no solament hi assistí la Junta del ferrocarril. A més, hi hagué d'altres despeses que, ocasionades directament o indirectament, per la inauguració del ferrocarril, es carregaren al pressupost d'imprevistos, com per exemple, l'adquisició de vint exemplars de la publicació «Valls-Vilanova-Barcelona». Tornant al fil de la narració, «El dia 31 de bon matí, en mig del repiqueig de campanes y tronades eixordadores, els gegants, nans, colles de castells, balls populars i bandes de música donaven el consabut cercavila començant així la festa. Entretant es repartiren importants almoines als pobres i famílies necessitades. A quarts de dotze es reuní a Casa la Ciutat la comissió que havia de traslladar-se a l'estació per a assistir a l'arribada del tren oficial i rebre a les autoritats i personalitats de Barcelona i altres llocs que en el mateix havien d'arribar». <sup>(33)</sup>

Mentrestant, transcorria el matí a Valls, el tren oficial, «compost del corresponent furgó, lo cotxe-saló del Sr. Gumá y 5 carruatges de primera classe...» <sup>(34)</sup>, «...compuesto de seis hermosos coches de primera clase, ocupados por trescientas cincuenta personas...» <sup>(35)</sup>, «...compost del corresponent furgó, lo cotxe-saló, propietat del Excm. Sr. D. Francisco Gumá, y cinch cotxes de primera classe, arrastrats per la locomotora n.º 1, que porta lo nom del director-gerent de la Companyia...» <sup>(36)</sup>, mentrestant, diem, transcorria el matí a Valls, el tren oficial devia arribar a Calafell, on començava el trajecte motiu de la inauguració. Fins allí, sembla ser que el comentari més generalitzat entre els passatgers, feia referència a l'alcalde de Sant Vicenç, per tot el que havia passat dos dies abans. Segons podem llegir a les cròniques de l'època, l'esmentat alcalde «...alsant lo somatent sense cap autorisació, tirá per terra los reforços del pas provisional de Camarruga, en la línea de Barcelona á Valls...» <sup>(37)</sup>, «...con la sana intencion que se deja suponer, y que tuvo que ser guardado durante el paso de los trenes por respetables fuerzas de la Guardia Civil...» <sup>(38)</sup>; la versió dels fets que ens dona «Lo Nunci» és prou diferenciada de la resta, ja que, segons el seu corresponçal, l'alcalde de Sant Vicenç havia arribat a l'extrem «...de fer derribar un pont que l'empresa habia construít á la carretera...» <sup>(39)</sup>. Segui com sigui els desperfectes es reconstruïren amb la màxima celeritat, i dotze hores després ja pogueren circular els trens. El fet, però, no ens ha d'estranyar, ja que el dia 22 de gener, el mateix alcalde havia denunciat la inseguretat del pont, a la vegada que es reclamava la construcció d'un pas de carruatges per l'esmentat punt. Per altra banda, la construcció del ferrocarril va representar molt sovint, l'obstrucció dels camins veïnals, fet que causava una natural indignació a les poblacions afectades, com ho demostra clarament que «...el Señor Juan Lloreda contratista de obras del ferro-carril de esta pobla-

cion (Valls) a Barcelona, ha mandado echar en la parte del camino vecinal de Pla de Cabra inmediato al cementerio de la presente villa, tierras procedentes de las escavaciones y desmontes á que dan lugar las indicadas obras, perjudicando el espresado camino...»<sup>(40)</sup>, l'Ajuntament de Valls donà un termini de vuit dies, per a netejar-lo i deixar-lo en condicions. També, per exemple, en aquest sentit, la queixa formulada pel guarda de terme Josep Català, resident a Picamoixons, que comunicà a l'alcalde de Valls «...de que la Compañia del ferro-carril de esta villa á Barcelona, obstruye con sus obras y trabajos, el antiguo camino de aquel barrio conocido por La Dresera lo que ha producido una queja general entre los habitantes del referido barrio». <sup>(41)</sup>

«Després de Calafell s'entra en la regió dels garrofers; no hi ha un sol camp que no n'estiga plé. Si en Martínez Campos passés per allí, exclamaria:

– ¡No se 'n podrian proclamar pochs de reys Alfonsos!...» <sup>(42)</sup>

Tres eren les estacions que s'havien construït fins a Valls. La de Roda de Berà, la de Salomó i la de Vilabella –l'any següent es construï la de Nulles. A les quatre poblacions citades, es celebrà el pas del tren amb alegria i satisfacció. «Inutil es dir que en todas las poblaciones del tranzít regná gran entussiasme, saludant al tren oficial ab vivas, músicas y escopetadas que retratava l'alegria d'aquellas poblacions, que en massa acudian á presenciar lo pás del primer tren»<sup>(43)</sup>, «...La música de Roda tocaba con mucha oportunidad el himno de la Libertad y del Progreso, el himno de Riego, (...) En Salomó la música tocó la marcha real (...) En Vilabella una música militar...»<sup>(44)</sup>. S'estranya el corresponsal de «La Publicidad», que a Salomó s'interpretés la marxa reial, ja que en el tren no hi viatjava cap representació oficial de la Monarquia, i remarca, en canvi, l'oportunitat de la interpretació de l'himne de Riego a l'estació de Roda. No cal dir que aquest diari era, en aquells moments, el diari republicà per excel·lència a Barcelona. A cadascuna d'aquestes estacions, el tren hi feia una breu parada perquè pugés l'alcalde i la representació municipal corresponent, representació que per poc si no es queda a terra a la població de Nulles, «de quien se habia olvidado la locomotora, pues hubo que retroceder un kilómetro para recogerla, era numerosísima, no sabemos, si por no haberse podido poner de acuerdo en el pueblo sobre quienes habian de componerla, ó si por querer honrar con su presencia todos los vecinos á la empresa constructora». <sup>(45)</sup>

Abans de tirar endavant volem deixar constància d'algunes de les anècdotes produïdes al pas per aquestes estacions i reproduïdes pels corresponsals. En aquest sentit podem llegir a «La Publicidad» que «en otro de los pueblos del tránsito acercóse uno de los alcaldes al ventanillo del coche en donde se hallaba el general Galvis, é hizo ademán de estrecharle la mano, diciendo: "tengo el gusto de saludar al señor Gumá;" y como le observasen que el sugeto a quien se dirigia; no era el gerente de los ferro-carriles, sino un general, contesto sin inmutarse: "Como es el que viste mas bonito, me figuré que era el señor Gumá"». <sup>(46)</sup> En relació a la diferència horària entre Barcelona i Madrid, llegim a «La Campana de Gracia»: «Un secretari d'Ajuntament al arribar al cotxe vá treure 's lo rellotje per fer l'home, y 'l compulsá áb què dirian? Ab lo manómetro de l'estufa. Y lo més bonich es que després de examinar lo manómetro ab gran atenció, exclamá: –¡ Ah, vaturalisto! are hi caich: aquest rellotje deu anar ab l'hora de Madrid ». <sup>(47)</sup>

L'arribada del tren a Valls, fou clamorosa i multitudinària, tot i el fred i malgrat la pluja, que no havia parat de caure durant el matí. Però «Al arribar a Valls fins lo sol tregue 'l nas pera saludar la locomotora que saludaba als vallenses...»<sup>(48)</sup>, que a milers –segons el «Diario de Barcelona»<sup>(49)</sup> –omplenaven les andanes de l'estació i els voltants, formant una «compacta multitud que apenas dejaba paso á la comitiva

oficial»<sup>(50)</sup>, comitiva que ens ha pervingut perfectament detallada gràcies a la primera de les cròniques que el diari «La Renaixensa» dedicà a aquest important succés (veure apèndix). «En esto, el dia iba despejandose; hacia media hora que habia cesado la lluvia, soplava un airecillo frio i penetrante que nos traia la glacial temperatura de los mas altos montes próximos á Valls cubiertos de nieve; y la comitiva se puso en marcha hácia la iglesia parroquial, unos á pié, los mas en carruaje, por un lodazal de un kilometro de estension».<sup>(51)</sup> Aquest «lodazal» a què es refereix el cronista, era el passeig, que ja hem tractat amb anterioritat. «A la entrada de Valls havia un arco triunfal artísticamente dispuesto, en el cual se leia la siguiente inscripcion *Honor á D. F. Gumà*. Todas las calles del tránsito se hallaban literalmente atestadas de gente, viéndose coladuras en muchas casas, cuyos balcones y ventanas estaban asimismo llenos de gente. En todas partes reinaba desusada animacion y bullicio...».<sup>(52)</sup>

La comitiva s'encaminà directament a l'Arxiprestal de Sant Joan on, «completamente ocupado por las personas invitadas y por el pueblo de Valls, tuvo lugar la ceremonia de cantarse á grande orquesta y voces un solemne *Te-Deum* en accion de gracias por la feliz llegada de la locomotora á la industriosa poblacion...»<sup>(53)</sup>, «...y al sortir á casa la vila s'entregà al senyor Gumà l'acte de la sessió en que l'Ajuntament havia cordat nomenar-lo fill adoptiu de Valls».<sup>(54)</sup> Una vegada acabat aquest acte protocol·lari la comitiva es col·locà «en las amplas balconadas de las Casas Consistoriales...»<sup>(55)</sup>; «...presentava la plasa Consistorial l'aspecte més vistós, y del que difícilment pot darsen compte. Los brillants colors dels trajos, típics del país, la bellugadissa de tanta gent frissosa pera presenciar lo aixecament dels castells, lo toch de las grallas, lo remoreig de la gent, lo trajo distintiu dels castellers, la animació dels balcones y finestras, atapahidas de curiosos, tot produhia un conjunt, del que fa exacte pintura un dels capítols de la novela que ab magistral coneixement del país y sas costums ha escrit lo fill d'aqueixa vila en Narcís Oller»<sup>(56)</sup>, «Milers de personas contemplavan aquesta maravella de forsa, de destresa y d'equilibri».<sup>(57)</sup>

Quan s'acabaren els castells, les autoritats, la Junta del ferrocarril, la Corporació Municipal i altres convidats, es traslladaren al Teatre Principal, on l'Ajuntament de Valls els oferí un dinar. Abans d'asseure's a taula, es llegí un telegrama que havia enviat el Diputat a Corts pel districte de Valls, Josep Castellet i Sampsó, en què comunicava que el rei Alfons XII, aprofitant l'esdeveniment que estem relatant, concedia el títol de Ciutat a la vila de Valls. «La Publicidad» ens ho descriu així: «De la Casa Consistorial pasó la comitiva al teatro, donde el municipio de la poblacion habia dispuesto un banquete de 120 cubiertos (...) Momentos antes de principiar el banquete, un señor diputado, que nuestros lectores recordaran hallarse muy á menudo en actos análogos y funciones de exhibicion, el señor don Vicente de (sic) Romero, leyó la copia de un telegrama dirigido por el diputado del distrito señor Castellet á las autoridades todas y personas notables de Valls, en que participaba que esta poblacion, *por los servicios prestados á la Monarquia* y por su amor al progreso habia sido honrada por S.M. el rey confiriéndole el título de ciudad (...) El señor Romero dió enseguida, con voz de hombre que no está en ayunas, un viva al rey y otro á la ciudad de Valls; vivas que por muy oportunos que fuesen, sobretudo pronunciados por el señor Romero, fueron débilmente contestados por la mayoría de los que lo hicieron, que no otra cosa podia esperarse de estomagos vacios hasta aquella hora de las cuatro de la tarde».<sup>(58)</sup> I «La Vanguardia» d'aquesta altra manera: «Antes de sentarse á la mesa los comensales, que eran en número de 140, el señor Romero (don Vicente), dió lectura de un telégrama remitido por el señor Castellet, diputado á



Cortes por el distrito de Valls, por el que se participa que S.M. el rey, en conmemoración del acto, había tenido á bien conceder el honroso título de Ciudad á la villa de Valls, cuya lectura produjo un verdadero entusiasmo entre los comensales, habiendo terminado el señor Romero con un viva el rey, que fué contestado en medio de estrepitosos aplausos». <sup>(59)</sup> Ja hem dit abans, que «La Publicidad» era republicà, i ara potser cal afegir que «La Vanguardia» havia estat creat per sostenir a Barcelona el partit liberal de Sagasta, però que no tingué gaire influència fins el 1887, any en què s'independitzà d'aquest partit.

És curiós verificar que en aquesta data es produí a Valls, com a conseqüència del mal temps, un fet desgraciat, que es repetí uns quants anys més tard en el mateix indret. Per a la celebració del ball de gala i del certamen literari, s'havia fet construir un envelat al pati de l'edifici del quarter, guarnit pels germans Vilanova de Barcelona, els mateixos que s'encarregarien de decorar els salons de «La Violeta» per a les festes de la Candela del 1891 <sup>(60)</sup>. El mal temps del matí, es convertí cap al vespre «en verdadera tramontanada», que inutilitzà totalment l'envelat en qüestió, i per això es va haver de celebrar el ball al Teatre Principal, ocupat aleshores pel «Círculo Español», el *Círcol*, com era conegut, organitzador del certamen literari que es celebraria l'endemà a «l'espaiós Saló de la Violeta» <sup>(61)</sup>. Els cronistes descriuen el fet d'aquesta manera: «Por causa del huracanado viento que se levantó repentinamente, tuvo que verificarse por la noche el baile en el teatro,... Para el citado baile se había levantado por los adornistas de esta ciudad señores Vilanova un espacioso entoldado en el patio del cuartel, que destruyeron bien pronto las ráfagas del vendaval, no habiendo quedado en pie ninguno de los mástiles ni travesaños» <sup>(62)</sup>. «Lo vent i pluja que al matí ja 'ns acompanyava desde las costas de Garraf, se convertí al cap vespre en verdadera tramontanada, que inutilisà l'envelat guarnit pels germans senyors Vilanova en lo pati del edifici cuartel y privà á molta gent d'anar á contemplar lo castell de focs artificials disparat en lo passeig dels Caputxins, y las lluminarias dels edificis públics y particulars, entre 'ls quals sobresurtien las del Círcul Espanyol, casa de la Ciutat, casas Torner, Dalmau, Ferrer y otras, cafés del Centro y Comers, Centros de Lectura, Católich y Catalá, que no pogueren continuar encesos per causa del temps». <sup>(63)</sup> L'any 1961, com tothom sap, es repetiria un desastre semblant, durant les festes de la Candela. Amb tot, això no fou motiu suficient per enrair la festa, i aquesta continuà segons el programa previst.

«Al anochecer aparecieron iluminados por medio de globos de gas varios edificios públicos y particulares, y en una de las plazas de Valls se quemó un bonito ramillete de fuegos artificiales, recorriendo de continuo las calles algunas comitivas de "Xiquets", que en medio de numerosos coros hacian sus arriesgados castillos». <sup>(64)</sup>

I acabem la ressenya d'una jornada històrica, sense entrar en el segon dia, en què se celebrà el certamen literari, perquè ens sembla que queda suficientment explicat per les cròniques que reproduïm del diari «La Renaixensa». Sí que volem fer esment que «lo tren oficial de retorn sortí de Valls á tres quarts de set de la tarda y arribava á Barcelona á tres quarts de deu del vespre». <sup>(65)</sup>

«Aixís terminá la primera jornada de las festas, ab que la ciutat honrava á sos hostes, agrahts de tan bona hospitalitat». <sup>(66)</sup>

## NOTES

1. Arxiu Municipal de Valls. Llibre d'Actes Municipals, 1879-1881 (I.I.1880), fol. 102.
2. Valls i el Ferrocarril, a «La Crònica de Valls», n.º 1449 (I.IV. 1933), p. 1.
3. MIQUEL PALOU I SARROCA, «Història del ferrocarril a Catalunya», a *Trens i Estacions*. Generalitat de Catalunya: Ajuntament de Barcelona, 1981, p. 31.
4. AMV, *Llibre d'Actes Municipals*, 1868-1877 (9.XII.1876), s/f.
5. AMV, *Ibid.* 1877-1879 (18.VII.1878), fol. 272.
6. MIQUEL PALOU I SARROCA, *Op. Cit.* p. 31.
7. AMV, *Ibid.* 1877-1879 (16.VI.1879), fol. 476.
8. AMV, *Ibid.* 1877-1879 (19.VI.1879), fol. 481.
9. AMV, *Ibid.* 1877-1879 (26.VI.1879), fol. 486.
10. CÈSAR MARTINELL, *El Passeig de la Estació i el seu valor urbanístic*, a «La Crònica de Valls», n.º 1449 (I.IV.1933), p. 6.
11. MIQUEL PALOU I SARROCA, *Op. Cit.* p. 32.
12. Arxiu Històric Municipal de Barcelona. «La Renaixensa», n.º 596 (26.XII.1881), p. 8150.
13. *Món Casteller*. (Dir. PERE CATALÀ I ROCA), vol. I. Rafael Dalmau Editor, Barcelona, 1981, p. 185.
14. BONAVENTURA REY, *Llibreta Manuscrita*.
15. MIQUEL PALOU I SARROCA, *Op. Cit.* p. 32.
16. AMV, *Ibid.* 1881-1883 (25.X.1882), fol. 312. (31.X.1882), fol. 315.
17. AMV, *Ibid.* 1881-1883 (29.XII.1882), fol. 347-348.
18. AHMB, «La Il·lustració Catalana», n.º 80 (15.II.1883), p. 1.
19. BONAVENTURA REY, *Ibid.* Domingo Sanromà era membre de la Junta de Govern de la Companyia dels Ferrocarrils Directes de Madrid i Saragossa a Barcelona.
20. AHMB, «La Renaixensa», n.º 1263 (1.II.1883), p. 690.
21. AHMB, «La Vanguardia», n.º 51 (31.I.1883).
22. AHMB, «La Publicidad», n.º 1766 (2.II.1883).
23. AHMB, «Diario de Barcelona», n.º 34 (3.II.1883), p. 1501.
24. AHMB, «Lo Nunci», n.º (Crida) 282 (3.II.1883).
25. La mitja hora de diferència que hi ha entre «La Vanguardia» i «La Publicidad», i «La Renaixensa», el «Diario de Barcelona» i «Lo Nunci», és conseqüència de que en aquells moments encara no estés unificada l'hora oficial a l'Estat espanyol. L'any 1883 aquesta només era vigent a la Gran Bretanya, i no va ser fins a l'any següent, en que s'adoptà mundialment el fus horari o Temps Universal basat en el meridià de Greenwich, que el territori peninsular espanyol no adoptà un mateix horari.
26. AHMB, «Diario de Barcelona», n.º 34 (3.II.1883), p. 1501.
27. AHMB, «La Renaixensa», n.º 1263 (1.II.1883), p. 691.
28. AHMB, «La Il·lustració Catalana», n.º 80 (15.II.1883), p. 46.
29. AHMB, «Lo Nunci», n.º (Crida) 282 (3.II.1883).
30. AMV, *Ibid.* 1881-1883 (22.XI.1882), fol. 329-330.
31. AMV, *Ibid.* 1881-1883 (31.X.1882), fol. 315.
32. AMV, *Ibid.* 1881-1883 (17.I.1883), fol. 380-381.
33. *Les Festes del Carril*, a «La Crònica de Valls», n.º 1449 (I.IV.1933), p. 17.
34. AHMB, «La Renaixensa», n.º 1263 (1.II.1883), p. 690.
35. AHMB, «La Publicidad», n.º 1766 (2.II.1883).
36. AHMB, «La Il·lustració Catalana», n.º 80 (15.II.1883), p. 46.
37. AHMB, «La Renaixensa», n.º 1261 (31.I.1883), p. 664.
38. AHMB, «La Publicidad», n.º 1766 (2.II.1883).
39. AHMB, «Lo Nunci», n.º (Crida) 282 (3.II.1883).
40. AMV, *Ibid.* 1881-1883 (7.XII.1881), fol. 75.

41. AMV, *Ibid.* 1881-1883 (25.I.1882), fol. f05.
42. AHMB, «La Campana de Gracia», n.º (Batallada) 714 (11.II.1883).
43. AHMB, «La Il·lustració Catalana», n.º 80 (15.II.1883), p. 46.
44. AHMB, «La Publicidad», n.º 1766 (2.II.1883).
45. *Ibid.*
46. *Ibid.*
47. AHMB, «La Campana de Gracia», n.º (Batallada) 714 (11.II.1883).
48. AHMB, «Lo Nunci», n.º (Crida) 282 (3.II.1883).
49. AHMB, «Diario de Barcelona», n.º 34 (3.II.1883), p. 1502.
50. AHMB, «El Correo Catalan», n.º 2131 (1.II.1883).
51. AHMB, «La Publicidad», n.º 1766 (2.II.1883).
52. AHMB, «Diario de Barcelona», n.º 34 (3.II.1883), p. 1502.
53. AHMB, «La Publicidad», n.º 1766 (2.II.1883).
54. AHMB, «Lo Nunci», n.º (Crida) 282 (3.II.1883).
55. AHMB, «La Il·lustració Catalana», n.º 80 (15.II.1883), p. 46.
56. *Ibid.*
57. AHMB, «La Campana de Gracia», n.º (Batallada) 714 (11.II.1883).
58. AHMB, «La Publicidad», n.º 1766 (2.II.1883).
59. AHMB, «La Vanguardia», n.º 54 (2.II.1883).
60. FRANCESC BALLESTER I CASTELLÓ, *80 anys a l'escenari o al pati de butaques. (Records de la meua vida)*. Imp. Torres Virgili, Tarragona, 1949 (?), pàgs. 261-264.
61. AHMB, «La Il·lustració Catalana», n.º 80 (15.II.1883), p. 46.
62. AHMB, «Diario de Barcelona», n.º 34 (3.II.1883), p. 1502.
63. AHMB, «La Renaixensa», n.º 1265 (2.II.1883), p. 716.
64. AHMB, «Diario de Barcelona», n.º 34 (3.II.1883), p. 1503.
65. AHMB, «Lo Nunci», n.º (Crida) 282 (3.II.1883).
66. AHMB, «La Renaixensa», n.º 1265 (2.II.1883), p. 717.

## APÈNDIX

«*La Renaixensa*», n.º 1263 (1.II.1883).

## LA RENAIXENSA A VALLS

Estavan per caure 'ls tres quarts de nou del matí d'avuy, quan la guarnida locomotora n.º 1 (Gumá) dels ferro-carrils directes de Madrid á Zaragoza y Barcelona, encarregada d'arrastrar lo tren inaugural que devia estrenar la secció de Calafell á Valls, nos anunciava ab son grave xiular que'l tren oficial compost del corresponent furgó, lo cotxe-saló del Sr. Gumá y 5 carruatges de primera classe, anava á posarse en marxa, sortint de la estació provisional de Barcelona.

Entre la comitiva hi havia 'ls Excms. Srs. Gobernador civil y militar, Srs. Zabalza y Galvis, Sr. Manté en representació del Alcalde de Barcelona, Ilm. Sr. Bisbe de Perhys, gefe de Foment, diputats Srs. Romero y Marin, canonge Dasca, gerent y secretari general dels directes Srs. Gumá y Pujol, enginyer gefe D. Cels Xaudaró, gefe de mohiment don Joaquim Torres, enginyer Guasch, comandant general y gefe de foment de Tarragona, brigadiers gefe d'Estat major de Barcelona, Sr. Munne baile del Real patrimonio, senyors Sanromá, Taulina, Torrents, Creus, Comerma, Serraclara, Carbonell, directors de periódich, alcaldes de las poblacions de passada, alguns escriptors y poetas premiats, diferentes personas de la alta banca y altrás, fins al número d'unas duascentas.

Entre las senyoras hi coneguerem á la marquesa viuda de Marianao y sa filla, senyora del Gobernador, de la familia Gumá, Odena, Sanromá, Moncerdá, Torrents, Juliá, Soler, Santacana, Font, Sicart y altres, que 'ns es difícil recordar.

Ab 109 minuts, puig portavam una velocitat d'uns 50 kilòmetros per hora, atravessarem los 17 túnels de la 1.ª secció que suman una llargada de 3k876.80, deixant enrera las estacions de 4.ª classe en las poblacions del Prats, Gavá, Castelldefels, Cubellas y Calafell; la de Sitjes de 2.ª, y la de Vilanova de primera classe, havent recorregut un trassat de 56k300 ab 221 obras de fàbrica y atravessant lo plá del Llobregat ab una recta horizontal de mes de 13 k y un altra de 4k50 de Gavá á Castelldefels.

Entrant donchs á la segona secció ó siga la de Calafell á Valls, las condicions del trassat de la línea perteneixen á un trassat de primer ordre, puig si be es veritat que s'han empleat, encara que rarament, lo raig de 600 metros, pot dirse que 'ls raigs de las curvas estan compresos entre 800 y 3.500 metros.

No deixa de correspondre 'l trassat vertical al horizontal, puig essent la llargada de la línea en explotació desde avuy de 90k308, conté 33k981 en horizontal, 30k432 ab pendents menors de mitj per cent, 12k750 entre mitj y un per cent y 13k145 entre un y un y quart per cent.

Lo moviment de terras ha sigut notable, puig en la 1.ª secció ha calgut desmontar dins de la línea 613.723 metros cúbichs y fora d'ella pera prestams 391,156 metros cúbichs y en la 2.ª secció hi ha 1.132.750 metros cúbichs de desmont, dintre de la línea, 190,398 metros cúbichs pera prestam, donant un total d' excavacions de 2.328,027 metros cúbichs. Ab un terraplé total de 1.967,000 metros cúbichs.

En aquesta 2.ª secció que comprén las estacions de Sant Vicents de Calders, Roda de Bará, Salomó i Vilabella, totas de 4.ª classe y la de Valls de 2.ª, hi han 99 obras de fàbrica, que ab las 221 de la secció, 1.ª, forman un total de 320 obras de fàbrica, desde Barcelona á Valls, qual distancia es de 90 k. 308, corresponentne 56 k. 300 fins á Calafell y 'l resto de 34 k. 008 fins á Valls.

Menos á Sant Vicents de Calders, que en compte del poble hi havia unas quantas parellas de la guardia civil pera guardar la vía, per lo que ja saben nostres lectors, en totas las demés poblacions ha sortit l'ajuntament é hi ha regnat molt entussiasme al pas del tren inaugural. A Roda, punt d'embranchement de la línea directa, s'han disparat molts petardos, mentres la música en l'emplament de la estació tocava l'himne de Riego. A Salomó, guarniduras ab ramatjes, tiros y música. A Vilabella, una banda de regiment, archs de rematje sobre la vía al pas del tren, dedicats á Gumá. Xaudaró, (*sic*) Miralles y á la Junta. A Nulles, archs, músicas, tiros y demés. Havent passat de llarch lo tren per aquesta població, sens dubte per no estar avisats los maquinistas, després ha tingut de retrocedir pera recullir al ajuntament.

Seria la una de la tarde quan arribavam á Valls, declarada ciutat desde ahir, segons telégrama rebut de Madrid, entre mitj d' una gentada que ocupava tots los voltants de la estació y ab verdader entussiasme per part del poble y autoritats, lo mateix que per tots los ciutadans de Valls.

A la arribada 'ns encaminarem cap á la Iglesia Parroquial de Sant Joan Bautista, ahont se cantá un solemne Te-Deum, després del qual los «Xiquets de Valls» alsaren devant de las Casas Consistorials sas renombradas y atrevidas torres en mitj del entussiasme del poble vallense, que en apinyada munió 'ls admirava.

A las tres d' aquesta tarde ha de donarse l' espléndit dinar, ab que s'obsequiará en lo Saló del Teatro, degudament decorat, á las autoritats, corporacions y demés personas al efecte invitadas. D' aquesta com de las demés festas que deuen celebrarse en la ciutat de Valls ab motiu de la inauguració de son ferro-carril, ja 'n donaré compte, á son degut temps, als lectors de LA RENAIXENSA, aixís com de tot lo que puga se objecte d' atenció.—T.—Valls, 31 de Janer de 1883.

«La Renaixensa», n.º 1265 (2.II.1883).

### LA RENAIXENSA A VALLS

En la ressenya d' impresió que ahir escriguerem sobre la marxa, cayguerem en omissions que valen la pena de que corretjim avuy.

Hem de parlar respecte de las obras de fábrica, del gran viaducte de 7 archs de 12m ab 29 de cota, que encreaua ab lo riu Gayá y 'ls 6 túnels ab 1k012'55 de llargada en la segona secció, que junt ab los 17 de la primera que suman 3k876,80, forman un total de 23 túnels ab 4889'50 metros, desde Barcelona á Valls.

Ja torném donchs á trobarnos altra vegada en la antiga vila, ciutat desde ahir, pera prosseguir la ressenya dels festeigs públichs ab que ha celebrat la inauguració de son primer ferro-carril, que la uneix ab lo resto d'Espanya.

Valls, que may s'ha fet sorda pera 'l necessitat, volgué inaugurarlos de la millor manera que poden ferho los pobles de gran cor, fent participar de la alegria al desvalgut; á qual objecte repartí una caritat als pobres y familias necessitadas, donatiu del magnífich Ajuntament y altre en la Societat «Círcol Espanyol», oferta pel distingit fill d'aquesta ciutat l'ex-diputat á Corts D. Joseph Tomás Salvany.

També la nova ciutat volgué demostrar son agraïment al Sr. Gumá nombrantlo fill adoptiu seu y fentli entrega de la placa y'l corresponent diploma pera acreditarho.

A las tres de la tarde y en lo teatro, degudament decorat, com diguerem ja, s'obsequiá á las autoritats, corporacions y demés personas al efecte invitadas. Mes de 150 cuberts omplian aquell saló, allargat fins al fondo del escenari, qual presidencia 's doná al Excm. Sr. general Galvis, capítá general interí que comensá los brindis fentho pel Rey, per Gumá y per Valls.

Seguí en l'ús de la paraula 'l Sr. D. Joseph Dilla, alcalde de Valls, brindant per la nova ciutat, per Vilanova, per Gumá, Junta del ferro-carril y accionistas; després brindá D. Domingo Sanromá per en Gumá, per sos paysans y pels empressaris de la via.

Brindaren seguidament lo Sr. Torrents, vice-president del Consell y'l Sr. Gobernador de Barcelona, pero no poguerem sentirlos; lo Sr. Romero brindá pel proteccionisme en nom de las Aforas de Barcelona, qual districte representa en las Córts; lo Sr. Creus brinda per en Gumá y per la ciutat de Valls; lo Sr. Manté, en representació del Excm. senyor Alcalde Constitucional de la capital del Principat, brindá saludant en nom de la ciutat de Barcelona á la de Valls y per en Gumá; lo Sr. Bohigas de la premsa, per Gumá y proposant se fes present dels rams que adornavan la taula á las Sras. Marquesa de Mariana, del Gobernador y del Sr. Sanromá; D. Ramon Rocasans llegí una posía escrita en catalá y adecuada al acte que s'estava celebrant; lo diputat Sr. Marin, brindá pera que surti un D. Francisco Gumá en todas las provincias espanyolas.

S'alsá lo Sr. Gumá pera fer la historia de la manera com s'havia tingut de portar á cap la realisació del ferro-carril fins á Valls, condolguentse en gran manera del fet ocorregut á Sant Vi-

cents de Calders y ab una emoció extraordinaria prometé que dintre d'un any lo ferro-carril rribaria á Reus, després á Saragossa y després mes enllá, la concurrencia esclatá en unánims picaments de mans. Acabá per brindar pera que 'l ferro-carril siga 'l progrés pera Valls y 'l progrés de la obra total. A continuació parlá 'l Sr. Pujol, secretari dels Directes, explicant la munió d'obstacles que s' havian oposat á la empresa pera la construcció del ferro-carril, per quals empleats y operaris brindá. Lo Sr. Comerma, (D. Andreu Avelí) ho feu per las autoritats provincials y pera 'l Principat de Catalunya, terminantse l'acte després d' haver llegit una poesia catalana, son autor D. Joan Roig y Ballester, puig era la hora de retornar á Barcelona en l'últim tren, la major part dels convidats forasters.

Lo servey á cárrech del nou Centre de Camarers de Barcelona estigué á la altura de sa reputació.

Lo vent y pluja que al matí ja 'ns acompanyava desde las costas de Garraf, se convertí al cap vespre en verdadera tramontana, que inutilisá l'envelat guarnit pels germans senyors Vilanova en lo pati del edifici cuartel y privá á molta gent d'anar á contemplar lo castell de fochs artificials disparat en lo passeig dels Caputxins, y las lluminarias dels edificis públichs y particulars, entre 'ls quals sobresurtian las del Círcul Espanyol, casa de la Ciutat, casas Torner, Dalmau, Ferrer y altrás, cafés del Centro y Comers, Centros de Lectura, Católich y Catalá, que no pogueren continuar encesos per causa del temps.

Com hem indicat avans, la ratxada de vent privá també que 'l ball projectat al luxós envelat, pogués verificarshi, tenint lloch en lo saló del Teatro de la mateixa societat «Círcul Espanyol», aixís com los de las societats «Centre de lectura», «Violeta», «Florera» y altrás en sos elegants salons.

No obstant y la mala vesprada, tots los balls estigueren molt lluhits y concorreghuts, especialment lo del «Círcul Espanyol», ahont hi vegerem á la senyora Marquesa de Marianao, á donya Irene Alxé de Sanromá y nebodas, senyoreta Mercé Aloy, donya Secundina Gumá de Sans, senyora de Molleras, familias de Moragas, Colubi, Martí, Coll, Farrés, Padró, Castellort, las de Torrents y Soler de Vilanova, senyoras de Mulet, de Gumá, Morató y Dasca, senyoretas Cartanyá y Roca y altrás de Tarragona, Reus, Vilanova y Valls, que sentim no poder citar, que lluhian elegants vestits de saló y ab sas encantadoras gracias, feyan las delicias dels balladors.

Aixís terminá la primera jornada de las festas, ab que la ciutat honrava á sos hostes, agrahits de tan bona hospitalitat.— T.

Valls 1 de Febrer de 1883.

*«La Renaixensa», n.º 1266 (3.II.1883).*

## LA RENAIXENSA A VALLS

Avuy, segon y últim dia de las festas ab que la ciutat de valls celebra la inauguració de la via-férrea fins á la capital del Principat, ha amanescut completament ras, permetent als edificis públichs lluhir sas lluminarias y 'l poder veures encés lo gran arch, que devant del quartel s'havia alsat en honor del Sr. Gumá, qual encesa fins avuy no ha pogut tindre lloch sens esposició, per causa del temps.

Desde las nou del matí la colla vella dels Xiquets ha recorregut los carrers de la ciutat practicant sos arriscats exercicis ab las torres y castells de 4, de 8, de 7 aixecat per baix, l'aspadat ó pila de 6, torre de 7, de 3 per 9, de 2 per 8, l'aspadat de 7 y altres, esperant la hora del Certamen literari que devia tenir lloch sota 'l magnífich envalat que 'ls senyors Vilanova havian alsat en lo pati del quartel y que per causa del temps tingué de desguarnirse. Fins á las sis de la tarde no pogué verificarse dit acte en lo gran saló de la Violeta guarnit d'improvis pera celebrarli.

Al efecte, sortí del Círcul espanyol lo Jurat calificador y escriptors premiats, acompanyats d'una comissió de dita Societat y personas invitadas, precedits d'una música, mentres una gran gentada ocupava 'ls balcons de las casas y 'ls carrers del trànsit fins arribar al saló destinat á la repartició dels premis, que estava plé de gom a gom per una escullida concurrencia que ab reli-

giós silenci escoltà la lectura de las composicions, sense escassejar los picaments de mans als llorejats escriptors.

Obri la sessió 'l Sr. D. Laureano Figuerola president, del Círcul espanyol y lo del Jurat, en ausencia del Exm. Sr. D. Victor Balaguer, nostre director D. Angel Guimerà, qui tenia á la dreta l'Il·lustre Sr. Grau, vicari general Tarragona. Entre 'ls que ocupavan llocs en l' entarimat, á mes dels escriptors premiats y personas invitadas, hi vejerem al diputat provincial de Tarragona Sr. Farrés, Sr. Rector de Valls, Sr. Picazo, gobernador militar del Castell de Sant Fernando de Figueras y altras distingidas personas. Lo Sr. Guimerà donà lectura d' un discurs abundant en idees catalanistas y que publicarém en altre número; després del qual lo Sr. D. Joseph Ixart llegí la corresponent memoria sobre las composicions rebudas y 'l fallo del Jurat, del que 'n resultaren 21 ab premi.

Obert lo plech que contenia 'l nom del autor premiat, resultá esser D. Sebastià Trulló y Planas, per sa composició titulada ¡May mes!, lo qual nombrá reyna del Certámen á sa germana Sta. Lluïsa. Lo 2.<sup>n</sup> premi fou adjudicat á D. Francesch Ubach y Vinyeta per la que dú per títol «La gent del llamp;» lo 3.<sup>r</sup> á D. Manel Mata y Maneja per la oda «A Tarragona;» lo 4.<sup>t</sup>, 7.<sup>e</sup> 11.<sup>e</sup> y 17 á D. Melcior de Palau respectivament per sas memorias «Red de comunicaciones, etc.» «Dado el cambio que en la manera de ser de Valls, etc.» «Influencia que exerceixen, etc.» y la poesia «Al siglo XIX;» lo 5.<sup>nt</sup> á D. Joseph Coroleu per los «Xiquets de Valls;» lo 6.<sup>e</sup> á D. Jaume Ramon y Vidales per lo treball «Red de comunicaciones, etc.;» lo 8.<sup>e</sup> a la poesia «Niu d'amor» de D. Ferrán Agulló y Vidal; lo 9.<sup>e</sup> y 15 á D. Ramon Bassagoda per «La dona catalana» y «La locomotora;» lo 10 á D. Lluís Ferrer y Soler per «Los grandes inventos del presente siglo;» lo 12 y 20 á D. Joaquim Riera y Bertran per sos travells «L'esperit regional y la unitat de la nació...» y «L'arribada;» lo 13 á D. Salvi Boada per lo treball «Demostrar com la educació é instrucció, etc.;» lo 14 á D. Felix Sementé y Ferrerons per lo que dú 'l títol «Aventatjes que las societats cooperativas, etc.;» lo 16 á D. Frederich Soler per son drama «Set de justicia;» lo 18 á D. Gabriel Vilalta per son treball titolat «La circulación de los capitales es uno de los principales elementos de riqueza.—El movimiento es la vida, la inaccion es la muerte;» lo 19 á la poesia «Quins'anys» de Donya Dolors Moncerdá de Maciá y 'l 21 per la «Cansó del trull» de D. Isidro Frías.

Després d' haverse donat lectura á algunas de las composicions premiadas, don Francesch Matheu, individuó del Jurat, llegí una poesia que dú per nom «Lo Renaixement», després de lo qual lo senyor president del «Círcul Espanyol», doná per acabat l'acte, que deixarà grata impressió á la població de Valls. Eran las 8 del vespre.

En altra edició acabarem la ressenya de la jornada d' avuy, tan fecunda en literatura.

¡Com no havia d' esser aixís, si entre 'ls vallenses se trobava tan gran nunió d' escriptors, desitjosa de complaure particularment, als que tan los havian obsequiat, disputant-sels en sos hostatjes!—T.

Valls 2 de Febrer de 1883.

«La Renaixensa», n.º 1267 (3.II.1883).

## LA RENAIXENSA A VALLS

No devém acabar nostra ressenya sense donar compte dels actes, alguns d'ells de caràcter particular, que tingueren lloch en lo dia d' ahir, 1 del corrent, en la ciutat de Valls, en que terminaren las festas de la inauguració de son primer ferro-carril.

A las 9 del vespre en lo saló del «Cassino Catalá,» convenientment arreglat, s'obsequià ab un refresch als Srs. Director gerent y Consell d'administració dels ferro-carrils directes, aixís com als directores y empressaris de la via, contantse entre las personas invitadas als Srs. Comerma, Picazo y comandant militar de Valls.

Lo Sr. President de dita societat D. Francisco Queralt comensá dihent que la mateixa 's complahia en donar aquella petita demostració d'afecte al Sr. Gerent y acompanyants. Avans

de retirar-se 'l Sr. Gumá feu constar son agraïment en nom d'ell y de sos companys, que á es-cepció del Sr. Sanromá, no havian pogut assistirhi per trovar-se ja fora de Valls.

Lo Sr. President brindá pera que 'l Sr. Gumá continue pel camí que ha emprés, pera gloria pera ell y 'ls demés. Lo Sr. Frias llegí algunas poesías catalanas, entre altres «La festa de Valls» dedicada al Sr. Gumá, que foren molt ben rebudas per la numerosa concurrència que ocupava 'ls llocs de la taula y un numerós públich que havia invadit las salas immediatas.

Lo Sr. Comerma, s'alsá pera donar las gracias per la inmerescuda distinció que se li tribu-tava, dihent que ho feya en catalá «perque es lo medi que pot expressarse millor un fill de Valls que vos parla ab lo cor en lo dia de la festa mes important que ha celebrat nostra ciutat» y des-prés de manifestar son entusiasme per la mateixa, digué, que per ell, Valls val més que Catalu-nya entera, que Espanya y que tot lo mon, puig de Valls havia sortit y á Valls havia de tornar; noble expressió de sos sentiments patris que promogué atronadors aplausos.

Lo mestre Sr. Gelabert brindá pel geni científich representat pel Sr. Comerma. Lo Sr. Frias també brindá pel mateix, dihent que era una gloria pera Valls; á lo que 'l senyor Comerma contestá, acabant per dir que, primer fill de Valls avans que tot. Terminá aquest espansiu acte á las deu de la nit, mentres una orquesta de la ciutat obsequiava als invitats, devant del «Cassino Catalá.»

Poch després tenia lloch á casa del Sr. Castelltort una vetllada literaria-musical, á la que la familia Sanromá havia invitat á alguns escriptors y á la qual assistiren los senyors Palau, Riera y Bertran, Agulló, Masriera y Roig y Ballesta, quins llegiren algunas composicions.

La Sra. donya Irena Arxer de Sanromá y la Srta. Mercé Serret cantaren ab gust y afinació difícils pessas de Tosti, Lucci, Campant, Clavé y Biscarri, quedant la concurrència completament satisfeta de tanta cordialitat y reconeguda á la deferencia ab que se la havia distingit.

Serian las 11 quan doná comens en los elegants salons del «Centro de lectura», molt ben guarnits al efecte, la anunciada vetllada-musical en obsequi als escriptors y Jurat y en la que prengueren part diferents literats catalans.

Comensá ab una pesa tocada al piano, seguint lo discurs del senyor President del Centro qui acabá per demanar que 'l senyor Comerma ocupés lo lloch de preferencia, que com á soci de mérit del mateix li pertocava, com aixís succehí en mitx dels picaments de mans de la nu-merosa concurrència que omplia de gom á gom lo local y pessas immediatas. Se feu ocupar altre lloch de la presidencia al senyor Guimerá vice-president del Jurat, que ab lo de la Junta y una comissió de la mateixa ocuparen l'enterinament.

Lo senyor Comerma, al ocupar la presidencia 's dirigi en catalá á la ocurrencia espres-santse, com digué ell, en lo llenguatge de Valls, paraulas que foren molt ben rebudas per tot-hom, com ho probaren al terminar, los unánims, prolongats y espontanis picaments de mans, ab que foren també rebudas totas las composicions que 's llegiren.

Comensá 'l senyor Coroleu, donant lectura d' un fragment de son treball premiat «Los xi-quets de Valls»; lo senyor Ramon y Vidales sa poesia titulada, «Contrast»; la senyora Moncer-dá, «Lo cant del treball»; don Eusebi Oller, «Lo carril» del senyor Ubach y Vinyeta; don Nar-cís Oller, un treball en prosa que dú per títol, «Recorts de noy»; lo senyor Pirozzini, sa poesia dedicada á Comerma, que porta per nom, «Cap alli, cap allá»; don Joseph Ixart, doná lectura á la poesia del senyor Guimerá, «De ultra-tomba»; lo senyor don Frederich Soler, algunas escenas de son drama premiat «Set de Justicia»; lo senyor Trias las dos composicions «La festa de Valls» y «La claror del infinit», aquesta última dedicada á nostre benvongut amich, lo malhau-rat catalanista senyor Roca y Florejachs; lo senyor Pirozzini sa «Rondalla celestial».

Lo senyor secretari llegí un discurs de gracias felicitant á tothom y especialment al senyor Comerma, qui doná las gracias per la honra que li havian dispensat, al ferli ocupar lloch tan distingit com inmerescut. Era la una de la matinada, quan s'acabá l' acte, que deixá complascut á tothom.

La societat «Centre de Lectura», obsequiá als escriptors, en son local, ab un espléndit thé, del que 'n sortirem aprop de las tres de la matinada.

A las 10 s' havian cremat dos castells de fochs artificials costejats per las societats «Flore-ra» y «Violeta», donant comens immediatament los balls en totas las societats, que foren també molt lluhits, com lo dia avans.

En tots dos dias de festa se serví als presos y als albergats en la Casa de la Caritat un abun-dant dinar costejat per l'Ajuntament, entregantse una caritat al Pio Hospital.



Tals son, en resúm, las festas ab que la ciutat de Valls ha celebrat la inauguració de son primer ferro-carril, que la uneix ab lo resto d' Espanya y quals beneficis, no dubtém tocará aviat.

\* \* \*

Avuy, á primera hora ha sortit una expedició pera Santas Creus, composta d' escriptors y premiats, que han retornat al capvespre pera agafar lo tren pera la capital del Principat, no sense que 's condolguessen de lo molt abandonada que 's trova aquella joia artística, pera la qual no's destinan unas quantas pessetas pera la conservació y reparo.—T.

Valls, 2 de Febrer de 1883

# VALLS-VILANOVA-BARCELONA

## IL-LUSTRACIÓ

escrita en idioma catalá y dedicada á conmemorar la  
inauguració del ferro-carril

Conté 20 planas ab los autógrafos de 61 escriptors, entre ells, la major part dels mes distingits en lo camp de la literatura catalana; una magnífica portada alegórica dibuixada per l' aventatjat artista en Bonaventur Casas y 'l retrato d' en Francisco Gumá, concessionari y Director-gerent de la companyia dels ferro-carrils directes de Madrid y Saragossa á Barcelona.

## PREU 5 RALS DE VENDA

En Valls—Imprempta y Llibreria LA CATALANA.—En Vilanova—Papereria, *Carpeta moderno*, de Francisco Mallafré.—En Barcelona—Llibreria espanyola de I. Lopez Bernagossi, Rambla del Centro.—Llibreria de Alvar Verdaguer, Rambla del Centro.—Llibreria de Parera, Pi, 6.—En Reus—Imprempta y Llibreria de Torroja y Tarrats, carrer Major.—En Tarragona—Llibreria de Joseph Solé, Rambla de San Joan.

Anunci publicat al diari «La Renaixensa», durant els dies de la inauguració del ferrocarril.

«La Campana de Gràcia», Batallada 714 (11.II.1883)

## DE BARCELONA A VALLS

Jo també formava part de la comitiva. ¡Y donchs qué's creyan!... En materia de carrils, es á dir, tractanse de anar endavant no caldria sinó que's descuidessin de la CAMPANA DE GRACIA!

La concurrencia era lluhida. En Gumá, aquest Prim de las grans empresas, anava al frente, y entre l'estat major s'hi veyan lo general, lo gobernador, lo tinent d'arcalde Sr. Manté, y un agutzil de casa la Ciutat...

Fins duyam bisbe y tot. Un bisbe barbut, fill de Granollers y que tè'l séu remat á Australia. A pesar de anar ab bisbe, no vá haberhi cap desgracia, y aixó que quan á mi vá tirarme la benedicció, se'm ván aclucá'ls ulls, com si totas las excomunions que guardo coleccionadas, me pujessin á la cara.

De Barcelona á Calafell lo cami ja era conegut. Res més grandió's que aquell mar trist y ombrivol á través de la pluja menuda que queya en aquells moments. Lo mar semblava qu'estés negutós al veure la locomora que passa vorejantlo sempre, ficantse sota terra y tornant á sortir, y alguns cops esqueixantl'hi la blonda de blanca espuma, alegre, festosa y enjogassada.

\* \* \*

Després de Calafell s'entra en la regió dels garrofers; no hi ha un sol camp que no n'estiga plé.

Si en Martinez Campos passès per allí, exclamaria:

—¡No se'n podrian proclamar pochs de reys Alfonsos!...

Després de Calafell vè Sant Vicens de Calders, un poble célebre des d'avuy pèl séu arcalde, digne rival del de Zalamea.

Figürinse una autoritat que per haverli desviat un cami vehina, volía oposarse á que passés lo tren, y va alsar lo somatent, va treure'ls puntals de un pont y vá posar prés al gefe dels treballadors. Ab la vara passada á la faixa; com un sabre, parláva en nom del rey... y qui sab lo que hauria fet, á no ser l'autoritat militar que vá manar que'ls civils guardessin lo pont objecte de las qüestions, per evitar una desgracia.

Un trós més enllà atravessém la linea de Tarragona, *passantli per sobre*, ab tot y ser aquella linia tant orgullosa; y ab un cop de máquina arribém á Roda, punt del embrancament del ramal de Reus que ha de seguir fins á Madrit.

Ressonan barrinadas: l'andén está plé de gentiu; se senten los acorts de una orquesta que toca l'himne de Riego, y compareix l'ajuntament. Lo poble es petit; pero las bandas dels regidors son amplas de tres pams. Ja es sabut que com més petit es un poble, més amplas han de ser las bandas dels regidors.

Detrás de l'estació hi ha una magnífica pedrera de pedra flonja, d'aquella pedra que's treballa com la fusta. ¡Adéu pedreras de Alicante! Lo qu'es per lo que toca á nosaltres, busquéuvos mercat.

\* \* \*

Entrém en lo Camp de Tarragona, en aquella terra de la gent escardalenca, del bon vi, bon oli y bonas avellanas... ¡Ah! y també dels bons liberals.

Trobém á continuació'l poble més sabi de Espanya: Salomó. Al veure una iglesieta, jo m'acosto al bisbe barbut y l'hi dich:

—Miri, miri, Sr. Bisbe: lo temple de Salomó.

Música, barrinadas y comissions.

Avants de arribar á Vilabella, reculém per recullir á un ajuntament endarrerit, al ménos ne pujan trenta, y com que tots duhen barretina morada, ells si que podrán bén dir que ván anar al carril *de gorra*.

Vilabella 'ns reb també ab gran esplendides, y fins á Valls rihém tots, sentint explicar dos incidents del viatge.

Un dels arcaldes, vá dirigirse al general, creyentse que' era 'l Sr. Gumá.

—Naturalment, deya després lo bon home: com que vaig veure que era 'l que anava més bonich....

Un secretari d'Ajuntament al arribar al cotxe vá treure's lo rellojje per fer l' home, y 'l compulsá ¿ab que dirian? Ab lo manómetro de l' estufa.

Y lo més bonich es que després de examinar lo manómetro ab gran atenció, exclamá:

—Ah, vatualisto! are hi caich: aquest rellojje deu anar ab l'hora de Madrit!

\* \* \*

Valls es una població important que conta de 18 á 20.000 habitants. Situada en terreno desigual, voltada per dos torrents, d' ayguas magnificas, á las quals déu son famós pá y sas exquisidas verduras, es lo centro de una comarca rica y molt poblada.

Al arribar lo tren, tot Valls era á l'estació. Grans empentas y gran fanch. Los carrers son estrets y tortuosos, pero animats y formats de bonas casas: la gent franca y molt cumplerta ab los forasters.

Junt ab la comitiva vaig anar á l' iglesia (si senyors vaig anarhi) á sentir cantar lo *Te-Deum*, y jo no sé si ván ferho en obsequi mèu; lo que puch dirlos es que may hi sentit un *Te-Deum* més divertit. Era la música un conjunt de valsos, polcas y schotis, si 'ls uns ayrosos, los altres més. Per un moment, vaig temer que 'ls sants saltessin dels altars y convertissen l' ample iglesia en un gran saló de ball, dihent: som á Valls y hem de ballar.

Jo estava prop del altar de Santa Filomena, y ab la vista ja l'hi comprometia la primera polca. Pero la Santa no 's va moure de ajeguda de dintre de l'escaparata.

\* \* \*

D'allí, á la casa de la vila ó de la ciutat. (Valls es ciutat desde 'l dia de l' inauguració del carril). Los famosos Xiquets alsavan arriscadas torras al só de las grallas y dels tamborinos. Milers de personas contemplavan aquesta maravella de forsa, de destresa y d'equilibri. Jo pensava ab los voluntaris el Camp, que manats per en Prim, fent torres com aquellas, escalavan las mura-las de Tetuan, idignes recorts de gloria, units á aquells dignes recorts de festa!...

L'Ajuntament nombra á n'en Gumá fill adoptiu, y després a d' ell y a tots nosaltres nos obsequia ab un gran dinar, per celebrar aquest honrós bateig.

Consti que 'l fondista de Valls que vá encarregársen vá quedar com un home.

A las postres, brindis entusiastas y lectura de poesias.

En Gumá parla, y ab véu que fá estremir nos diu que havia promés anar á Valls, y que si no hagués pogut complir la sèva paraula, s' hauria clavat un tiro.

Enrahona ab l' accent del home que ha de sostenir grans combats. Desitja fer lo bé del pais y's troba ab dificultats, contrarietats, obstacles y malas-volensas. ¿Es possible que la realisació de todas las grans ideas exigeixin grans martiris? ¿Es possible que hi haja arcaldes com lo de Sant Vicens de Calders, y homes y potser empresas rivals, que 'ls belluguin trás-cortina?

Senyor Gumá, no s'espanti y avant y fora! Miri 'ls Xiquets de Valls: pujan amunt, amunt, l'un sobre l'altre, fermes, valents, aguantantse sempre, per més que bufi 'l vent y que l' horisó llampegui. Riguis vosté del vent de l' enveja y dels llampechs del odi. ¿No tè lo mateix que 'ls Xiquets una massa de gent ferma y decidida que l' hi serveix de base? Si: tè'l poble, la prempsá, l'opinió pública. Sonin las grallas, rugeixi la locomotora... vosté alsarà 'l castell, vosté anirà á Madrit, portant un baf d'esperit de Catalunya al cor d'Espanya.

\* \* \*

Aixó pensava al sentir al actiu empresari, combatut per tants *gossos del hortelá*, que ni fan ni deixan fer.

Per lo demés Valls, vá fer unas grans festes. Va solemnisar la inauguració del carril ab una

il·lustració catalana titulada *Valls-Vilanova-Barcelona*, que conté l'autògrafa dels principals escriptors de Catalunya y qu' está admirablement impresa; vá donar balls magnífichs, en los quals s' hi veyá la flor de las nenas del Camp y vá celebrar un gran certámen literari, donant premis preciosos y aplaudint ab verdader entussiasme los cants dels poetes.

Me falta temps y espay per detallar aquestas festas, ab las quals un poble il·lustrat y ansiós de creixe ha respost al saludo de la locomotora, y haig de acabar aquí donant las gracias als senyors Oller, Pié, Molet, Sanromà, Tomás y Salvany y tots quants ván desviure 's en obsequiar á aquest humil representant de la premsa catalana.

P.K.